

Salsa!.doc

3

JAARGANG 6 | SEPT 2010
DRIEMAANDELIJKE UITGAVE

NIEUWSBRIEF VAN DE VRIENDEN VAN HET LEUVENS STADSARCHIEF

Met dank aan de vrijwilligers

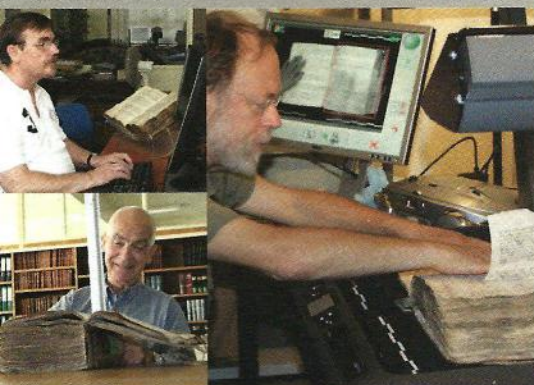
Het stadsarchief kan al enige tijd rekenen op een dynamisch ploegje vrijwilligers. Al sinds februari 2008 zijn ze elke maandagnamiddag trouw op post om archiefmedewerkers Elke Abbeloos en Josiane Bilterest te helpen bij het schonen van het modern archief.

Ons zeskoppig ijzersterk vrijwilligersteam bestaat momenteel uit Agnes Elsen, Hilda Van Nieuwerburgh, Paul Biva, Florent Stillaert, Herman Verbruggen en Bart Cardijn. Zij ontdoen dossiers van paperclips, speldjes en andere metalen voorwerpen. Ook met dubbels en kopieën maken zij korte metten. Resultaat van al die nijvere inzet is dan ook een schitterend archief dat klaar is om in het depot voor de eeuwigheid bewaard te worden. Hoogste tijd dus om onze vrijwilligers nog eens in de bloemetjes te zetten. Om hen te bedanken voor hun inzet, enthousiasme en gedrevenheid krijgen onze vrijwilligers tijdens de opendeurdag van 18 december 2010 een centrale plaats.

Ook de vrijwilligers van het schepenbankproject worden die dag uitgebreid gevierd. Het schepenbankproject *Itinera Nova* heeft als doelstelling om de registers van de vrijwillige rechtspraak van de Leuvense schepenbank digitaal ter beschikking te stellen en ze te ontsluiten via indices en transcripties. Van bij de start van dit project was duidelijk dat dit onmogelijk alleen door het archiefpersoneel uitgevoerd kon worden. Vandaar de oproep naar vrijwilligers die we lanceerden tijdens de tentoonstelling *Verhalen uit de Leuvense schepenbank*, die in november 2009 in het historische stadhuis doorging. Maar liefst 280 geïnteresseerden lieten zich toen registreren als abonnee van de digitale nieuwsbrief en dertig van hen wilden ook meteen aan de slag als vrijwilliger. Drie cursussen paleografie werden inmiddels reeds ingericht om deze kandidaat-vrijwilligers voor te bereiden op het transcriberen van akten uit de veertiende en vijftiende eeuw.

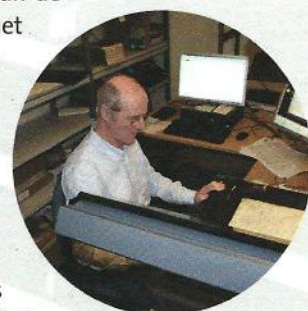
De meeste vrijwilligers maken hierbij gebruik van de online raadpleegbaarheid van de schepenregisters: zij maken hun transcripties gewoon thuis achter de PC. Maar ook in het Stadsarchief zelf worden computers met dubbel scherm ter beschikking gesteld. SALSA-lid Jules Audiens maakt graag gebruik van deze mogelijkheid en vervoegt ons bijna dagelijks. Uiteraard worden al deze transcripties nog eens geverifieerd op lees- en schrijffouten. Dit gebeurt niet alleen door projectmedewerker Inge Moris, maar ook door Paul Peeters die vanuit zijn jarenlange interesse zeer vertrouwd is met de akten uit de schepenbank en ze ook zeer vlot kan lezen.

Het transcriberen en corrigeren is echter niet de enige taak die door vrijwilligers wordt uitgevoerd. Robert Boonstoppel legt zich reeds een jaar toe op het skanklaar maken van de originele registers: dat behelst onder meer een controle van de foliëring en de datering, het noteren van de beschadigingen en het herstellen van kleine scheurtjes. Tenslotte zijn er ook al enkele vrijwilligers bezig met het scannen zelf van onze registers. Na slechte ervaringen met enkele commerciële digitaliseringsfirma's hebben we dit voorjaar immers besloten om zelf een professionele boekscanner aan te kopen en ook het scannen van de schepenbankregisters binnen het Stadsarchief zelf te doen. Om deze scanopdracht te coördineren, werd een bijkomende projectmedewerker aangeworven. Samen met Jos Jonckheer en Rudi Thomassen heeft Bart Thoelen momenteel al zestig registers ingescand. Die zullen binnenkort digitaal beschikbaar worden gesteld. >>

I N H O U D

Met dank aan de vrijwilligers	1
Rubriek: Collectie in de kijker	2
Les Bons Vivants de Saint Jacques	4
Rubriek: Uit goede bron	6
Activiteiten van Salsa! vzw	8

>> Vanzelfsprekend blijven we permanent op zoek naar gemotiveerde mensen die onze vrijwilligerscommunity willen versterken, hetzij voor het scannen van de originele schepenregisters, hetzij voor het transcriberen van akten uit de vijftiende eeuw. Vanzelfsprekend krijgen alle kandidaat-vrijwilligers een opleiding scannen en/of paleografie en worden ze permanent begeleid door onze project-medewerkers. Meer uitleg over deze vrijwilligerswerking krijg je op de infovergadering die het Stadsarchief organiseert op zaterdag 4 december 2010 om 11.00 uur in de leeszaal van het Stadsarchief. Inschrijven kan via e-mail (archief@leuven.be) of telefonisch op het nummer 016 30 08 69.

MARIKA CEUNEN

COLLECTIE IN DE KIJKER

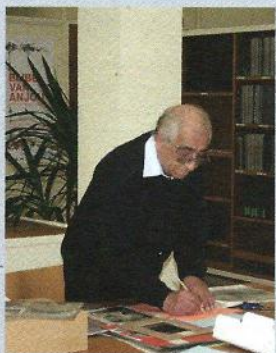
De collectie Rik Uytterhoeven

Het Stadsarchief beschikt over een heel omvangrijke prentkaarten- en fotocollectie. Naast de eigen verzameling, beheert het Stadsarchief ook de collecties van wijlen Eugène Sprengers en Rik Uytterhoeven. Uiteraard willen wij deze collecties ook ten dienste stellen van alle geïnteresseerden door ze te ontsluiten en te inventariseren. Momenteel is vrijwilliger Florent Stillaert volop bezig met de ontsluiting van de iconografische collectie van Rik Uytterhoeven.

In 2006 kwam het Stadsarchief in het bezit van de zeer waardevolle collectie van Rik Uytterhoeven. Rik werd in 1931 geboren te Heverlee, maar woonde sedert vele jaren in Leuven, waar hij gedurende geruime tijd werkte in de bibliotheek van de faculteit Politieke en Sociale Wetenschappen van de K.U.Leuven. Hij was een van de meest eminente kenners van het verleden van de stad. Vanaf de jaren 1970 was Rik een verwoed verzamelaar van prentkaarten, foto's, porseleinkaarten en andere kleine en tastbare getuigen van het Leuvense verleden. Hij was tevens een uit-

munten stadsgids, die met veel liefde over Leuven en in het bijzonder over het Groot Begijnhof kon vertellen. Rik deelde graag zijn kennis en verzameling met anderen. Zo publiceerde hij de zesdelige reeks *Leuven weleer* (1985-1990) over Leuvense wijken en hun straten. Andere publicaties van zijn hand waren een boek over het Groot Begijnhof (1995), de stadswandelingen rond het thema Neogotiek in Leuven (1997), een bundel met bijdragen over de geschiedenis van de stad en de universiteit onder de titel *Nostalgia Lovaniensia* (2000) en zijn monografie over 750 jaar Leuvense parochies (2002).

Momenteel wordt er dus volop gewerkt aan de ontsluiting van de verschillende deelverzamelingen van de collectie Rik Uytterhoeven. Zo werden alle porseleinkaarten geïnventariseerd en ook al gedigitaliseerd. Ook in de massa's krantenknipsels en losse artikels werd al een eerste ordening aangebracht met het oog op inventarisatie. Een van onze jobstudenten heeft al heel wat materiaal in grote rubrieken ondergebracht. Bedoeling is om al de knipsels en artikels in één van deze grote rubrieken in te delen en de rubricering vervolgens stelselmatig te verfijnen in subrubrieken. Wie zich geroepen voelt om het werk van onze jobstudente verder te zetten, mag zich uiteraard altijd aanmelden in het Stadsarchief.

Want het is dankzij het vrijwilligerswerk van Florent Stillaert dat de prentkaarten- en fotocollectie van Rik Uytterhoeven voor het publiek al grotendeels toegankelijk is gemaakt. Elke dinsdagmiddag vervoegt Florent het archiefpersoneel om heel wat ongeordende postkaarten en nog niet geïdentificeerde foto's te inventariseren. Op dit moment heeft hij al ongeveer 50 mappen met postkaarten en foto's over Leuvense straten gevuld. Deze mappen zijn uiteraard consulteerbaar in de archiefleeszaal. Dat deze collectie een belangrijke aanwinst is voor het Stadsarchief bewijzen tal van publicaties waarin het illustratiemateriaal afkomstig is uit de collectie Rik Uytterhoeven. Soms ontdekt Florent nog ongepubliceerd iconografisch materiaal, zoals een postkaart van het vleeshuis, dat eertijds gelegen was op de hoek van de Mechelsestraat en de Kalvermarkt. Zeer interessant zijn ook de foto's uit 1973 die de afbraak van de Vismarkt illustreren.

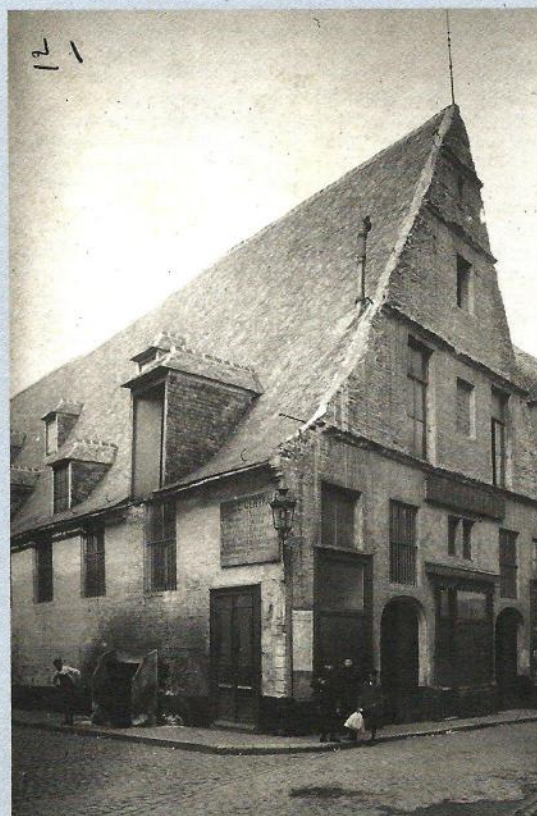
Toch komt Florent zo nu en dan ook foto's en postkaarten tegen die hij niet kan identificeren. Bijvoorbeeld de hier afgebeelde foto van een binnenkoer met witte gevels. Op de achterkant van de foto staat *maison des étudiants russes*. Een tweede foto is een onbekend straatbeeld. Bij deze doen we dan ook een oproep aan alle SALSA!-lezers om deze foto's mee te helpen identificeren. Op die manier kan immers de gehele fotocollectie geïnventariseerd en ontsloten worden.

MARIKA CEUNEN

Het Vleeshuis

Het vleeshuis speelde tot het einde van de negentiende eeuw een centrale rol in de Leuvense vleesdistributie. Tijdens het Ancien Régime gebeurde de verkoop van vlees centraal in de vleeshal. Het was de verkoopshal van de beenhouwers die er hun toonbanken per jaar moesten huren. De verplichte verkoop van vlees in het vleeshuis vergemakkelijkte het toezicht op de kwaliteit van het verkochte vlees en op de verkoopsvoorwaarden. In 1849 keurde de gemeenteraad echter de verkoop van vlees in winkels goed. Het oude vleeshuis verloor hierdoor zijn eeuwenoude centrale rol en in 1891 werd de vleeshal omgevormd tot een openbare markt waar in hoofdzaak textiel werd verkocht.

Het Leuvense vleeshuis was gelegen op het huidige Mathieu de Laeyensplein en benam een langwerpige terrein dat begrensd werd door de Kalvermarkt, de Mechelsestraat en de Pensstraat. De eerste vermelding dateert van 1216. In 1512 werd het vleeshuis vernieuwd en herbouwd door de Mechelse meestersmetselaar Antoon Keldermans. In 1603 werd het gebouw tijdens de instorting van de torens van de Sint-Pieterskerk zwaar beschadigd. Pas in 1612 werd het door het beenhouwersambacht terug heropgebouwd. Het was een rechthoekig gebouw uit twee bouwlagen die deels opgetrokken waren in zandsteen en met een leien zadeldak. De twee korte gevels langs de Mechelsestraat en de Pensstraat hadden elk twee rondboogdeuren. De zijgevel op de Kalvermarkt had negentien vensteropeningen en een deur. Het dak en de zijpuntgevels telde zevenentwintig zoldervensters, die evenals de overige ramen niet dicht waren met glas. Het interieur was zeer eenvoudig en bestond uit een ruime tweebeukige hal waarin de toonbanken in rijen waren opgesteld. Het vleeshuis waarvan de sloop in het kader van het saneringsplan voorzien was, brandde in augustus 1914 volledig uit. Het gebouw werd daarna volledig afgebroken.

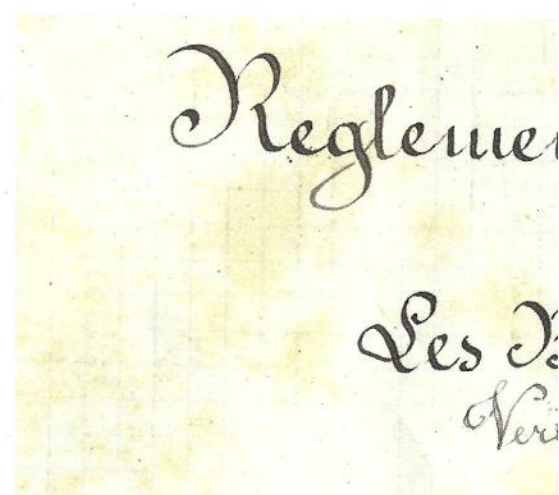
Les Bons Vivants de Saint Jacques

Naar aanleiding van het Salsa-cahier over de Leuvense struifspelverenigingen van wel-
eer ontving het Stadsarchief in juli een schenking uit het buitenland. De heer Louis
Derweduwe stuurde ons vanop Tenerife, waar hij reeds 15 jaar zijn vaste woonplaats
heeft, documentatie en objecten met betrekking tot de Koninklijke Leuvense Struif-
vogelmaatschappij *Les Bons Vivants de Saint Jacques*, waarvan hij decennialang onder-
voorzitter was. Zijn handgeschreven relaas over het struifvogelen en over de historiek
van deze eerbiedwaardige Leuvense vereniging (opgericht in 1873) konden we in deze
bijdrage aanvullen met gegevens uit het verenigingenarchief van het stadsarchief.

De struifvogelmaatschappij *Les bons vivants de Saint Jacques* werd officieel opge-
richt op 3 november 1873. De stichtende leden keurden die dag het 43 artikelen tel-
lende verenigingsreglement goed en meldden hun club ook aan bij het stads-
bestuur, zodat ze voortaan konden mee-
dingen naar de eer (en het financiële voor-
deel) om de jaarlijkse kermiswedstrijd te
mogen organiseren. *Les bons vivants* was
echter niet de oudste struifvogelmaat-
schappij van Leuven. Reeds in 1853 werd
de *Société Belge – Maatschappij der Struif-
Vogels-Spel* opgericht. Zij speelden in *De
Rode Poort*, het café van Jan-Frans Verlae-
nen in de Mechelsestraat 86. En ook in
september 1861 werd een struifvogelclub
boven de doopvont gehouden: *De Phenix*,
met lokaal in de Wijnkelder op de Oude
Markt 14, toen uitgebaat door Jos Vanach-
ten. *Les bons vivants* was wellicht de derde

vereniging die met de struifvogel speelde.
Er is in de jaren '80 van de negentiende
eeuw nog minstens één andere club ge-
weest, met de naam *Léopold*, maar daar-
van is het erkenningsdossier blijkbaar niet
bewaard gebleven. In de twintigste eeuw
zijn er nog twee jongere struifvogelmaat-
schappijen in Leuven opgericht: in 1934
werd *De Valkoog* erkend, met lokaal bij Fer-
dinand Van Bierbeek in de Diestsestraat
299. In 1949 ontstond de maatschappij
't Paraplieke, gehuisvest bij weduwe Van-
derwaeren in de Naamsestraat 87.

Gedurende de eerste jaren van zijn be-
staan had *Les bons vivants* zijn lokaal in
het café van Antoon Netens in de Tessen-
straat 53. Toen de cafébaas overleden was,
liet de weduwe Netens haar café echter
over aan een zekere Adam. Dat moet voor
de struifvogelspelers aanleiding gegeven

hebben tot een soort schisma, want in
1881 verhuisde een deel van de club naar
het café van Depetter op het Sint-Ja-
cobsplein. De struifvogel bleef echter in
het oude lokaal in de Tessenstraat, wel-
licht samen met enkele spelers. Dat we-
ten we omdat het verenigingsdossier in
het stadsarchief ook enkele stukken bevat
over een dispuut dat zich in het najaar van
1881 in Leuven afspeelde tussen deze bei-
de struifvogelclubs. De *bons vivants* die
naar het Sint-Jacobsplein verhuisd waren
en wel het clubreglement maar niet de
struifvogel in hun bezit hadden, gingen
ervan uit dat zij rechtmatig de naam van
Les bons vivants de Saint Jacques voerden.
Ze hadden echter nagelaten om hun lo-
kaalwissel ook aan het stadsbestuur te
melden. Daardoor kwam de uitnodiging
om aanwezig te zijn bij de jaarlijkse loting
voor het organiseren van de kermiswed-
strijd in het café in de Tessenstraat aan. De
nieuwe eigenaar Adam en twee van zijn
klanten besloten daarop om zelf namens
Les bons amis de Saint Jacques (let op het
subtiele verschil in de naam!) naar de lo-
ting te gaan. Er werd geloot tussen drie
erkende struifvogelmaatschappijen: *Les
bons vivants/amis*, *Phenix* en *Léopold* en
eerstgenoemden wonnen de loting. Toen
dit de clubleden aan het Sint-Jacobsplein
ter ore kwam, schreven ze twee brieven
aan het schepencollege om deze gang van
zaken aan te klagen en te eisen dat zij de
kermiswedstrijd van 1882 zouden mogen
organiseren. De stadsoverheid zat ver-
veeld met de zaak, want de ene club was
wel erkend, maar niet om te spelen in het
lokaal waar ze inmiddels een nieuw on-
derkomen hadden gezocht, terwijl er in
het oude stamlokaal van *Les bons vivants*
werd gestruifvogeld door een club die
geen officieel erkend reglement kon voor-
leggen. De bevoegde schepen besloot
daarop om de loting op 20 december te
laten over te doen tussen alle clubs die
dan over de hele lijn in orde waren. Het is

Stuk der Maatschappij van Struifvogelspel

Bons Vivants de St. Jacques.
Verenigd By Aug. Velens.

uiteindelijk de struifvogelmaatschappij *Phenix* die dat jaar het struifvogelspel heeft mogen organiseren.

Herinneringen uit de laatste generatie

Later is het kennelijk allemaal weer goed gekomen met *Les bons vivants de Saint Jacques*, want ze zijn tot ver in de twintigste eeuw actief gebleven als struifvogelvereniging, met als lokaal café De Kuythoek op de Kapuncijnenvoer. Louis Derweduwe was sinds 1968 en tot aan zijn vertrek uit Leuven in 1995 onafgebroken lid en ook vele jaren ondervoorzitter van *Les bons vivants*. Meer dan 15 keer werd hij clubkampioen in het klein of het groot struifvogelspel. In 1980 won hij beide clubcompetities tegelijk en kreeg de keizerstitel. Acht jaar later behaalde hij de titel van interclub-Keizer. Want zoals het struifwerpen werd ook het struifvogelen niet uitsluitend in Leuven beoefend. In 1988 waren er naast de Leuvense *Bons Vivants* ook nog volgende vier maatschappijen actief: *Phoenix* (de club uit 1861, maar later verhuisd naar Heverlee), *Rapste wint* (Korbeek-Lo), *De Kroon* (Lier) en *De Vogelaars* (Kapelle-op-den-Bos).

Bij het struifvogelen wordt een in hout gesculpteerde vogel met een stalen kabel opgehangen aan het plafond (bij het klein spel in een driepikkel). Op een afstand van circa zeven meter staat het blazoen, dat bevestigd is op een houten blok. In de bek van de struifvogel wordt een losse metalen pin gestoken. De speler trekt de vogel met een lederen riempje naar achteren en laat hem dan richting blazoen zwaaien, waar de pin in het hout moet blijven steken. Er wordt gespeeld met zes pinnen, maar elke speler mag om te beginnen één proefpin spelen, die voor de score niet meetelt. Als de pin niet in het blazoen blijft steken, mag men herkansen, maar slechts twee keer. Na de derde poging is de pin verspeeld zonder punten. Het blazoen bestaat zoals bij het boogschieten

uit een ronde roos met daar rond vijf concentrische cirkels. Nadat de speler zijn proefpin heeft gespeeld, moet hij zeggen of hij voor het hoog of voor het laag getal gaat spelen. In het eerste geval telt een pin in de roos voor 25 punten en telt men af van 20, 15, 10, 5 tot 1 punt. Wie naar het laag getal speelt, moet uiteraard alle zes de pinnen in het blazoen mikken. De puntenverdeling is dan omgekeerd, zodat een roos voor 1 punt geldt. Per doorgang betaalt elke deelnemer een inzet, waarmee het prijsgeld wordt voorzien. Naast prijzen voor de beste puntenscores naar het hoog en het laag getal is er ook een rozenprijs, voor de speler die het meeste aantal pinnen in de roos wist te mikken.

Op de tweede maandag van Leuven kermis hielden ook *Les bons vivants van Saint Jacques* jaarlijks hun schieting, waarbij ook het schepencollege acte de présence gaf om de spelen voor geopend te verklaren en om zelf het goede voorbeeld te geven. Op de derde zondag van april had dan het jaarlijkse teerfeest plaats met schieting voor de titel van koning en prins op het groot struifspel. In lokaal de Kuythoek werd de vogel voor het groot spel in de poortboog gehangen, zodat er buiten gespeeld werd. De enkele nog actieve struifvogelmaatschappijen maakten er ook een punt van om bij elkaar te gaan meekampen tijdens de kermis-schietingen. Voor het jaarlijkse interclubkampioenschap werden dan de punten bij elkaar geteld die een aangesloten lid in totaal wist te verzamelen tijdens de schietingen op verplaatsing.

Maar *Les Bons Vivants* deden hun naam ook alle eer aan door bij vele andere gelegenheden van de partij te zijn en te vieren wat er te vieren viel. Zo verleenden ze ook graag hun medewerking aan de Leuvense Bierfeesten met een heuse praalwagen. In 1973 vierde de maatschappij haar 100-jarig bestaan en werd tegelijk het oudste lid in de bloemetjes gezet: de 99-jarige Emile

Vrijbosch die boven het clublokaal in de Kuythoek woonde. Ook lieten de struifvogelaars in de jaren '70 een houten demonteerbare toren van vijf meter hoog vervaardigen waarmee ze hun volkssport op straat konden demonstreren. Toen Robbe de Hert in 1980 zijn filmversie van *De Witte van Sichem* draaide, werden de Leuvense struifvogelaars zowaar opgetrommeld om met toren en al naar de abdij van Averbode te trekken en daar deel uit te maken van het decor voor de kermis-scène in de film. Toenmalig voorzitter René Collaer en vier andere leden werden zo dus zelfs al struifvogelend vereeuwigd in een stuk Vlaamse filmgeschiedenis. Ook voor een practical joke draaiden de *Bons Vivants* hun hand niet om. Zo liet de voorzitter ooit tijdens de jaarlijkse sluitingsperiode van café De Kuythoek een advertentie in *Passe-Partout* plaatsen met de omroep

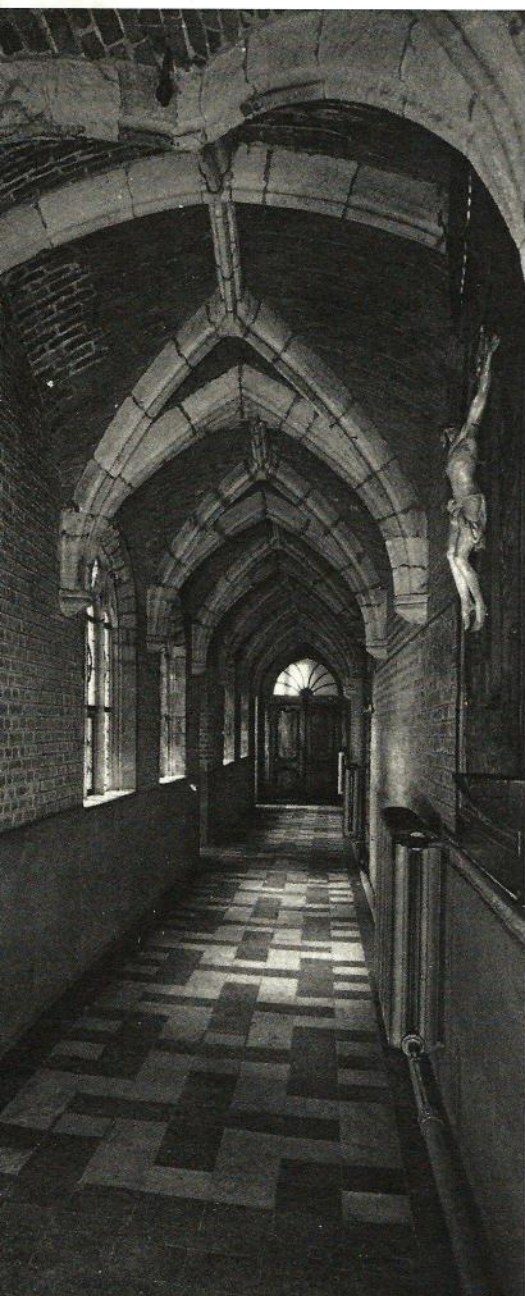
om zoveel mogelijk lege flessen in het lokaal af te geven, omdat die zogezegd voor een goed doel zouden ingezameld worden. Toen de cafébaas terugkwam van zijn vakantie trof hij een zee van lege flessen op de stoep voor zijn deur aan.

ROB BELEMANS

Uit goede bron

Het archief van de Leuvense Gasthuiszusters

Leuven heeft onbetwistbaar een rijke traditie en grote reputatie op het vlak van geneeskunde en ziekenverpleging. De broeders Alexianen, de verpleegsterscholen, de Zwartzusters, het Heilig-Hartziekenhuis, het negentiende eeuwse Sint-Pietersziekenhuis en tenslotte de Campus Gasthuisberg zijn hiervan uitgesproken voorbeelden. Het oudste ziekenhuis van Leuven was echter het gasthuis in de Brusselsestraat, dat eeuwenlang door de zusters Augustinessen gerund werd.

Reeds omstreeks 1080 wordt geattesteerd dat er te Leuven langs de handelsweg van Vlaanderen naar het Rijnland een 'gasthuis' was waar reizigers, al dan niet ziek, een tijdelijk onderkomen vonden. Bij de bouw van de eerste ringmuur kwam het gebouw echter buiten de vesten te liggen. Hendrik I (1165–1235) gaf hierop de opdracht om een nieuw gasthuis te bouwen op een deel van 's Hertogeneiland langs de Steenstraat (de huidige Brusselsestraat). Met de bulle van 28 juni 1265 erkende paus Clemens IV de vestiging van zusters in het Leuvense gasthuis.

Vanaf zijn stichting werd het nieuwe gasthuis gulhartig gesteund door rijke burgers en edellieden. Hun steun kon bestaan uit geldelijke giften, maar nam ook de vorm aan van gronden, bossen en weiden die geschonken werden. Zo kreeg één van de heuvels tussen de Tervuurse- en de Brusselsesteenweg als toponiem de benaming Gasthuisberg, omdat het Leuvense gasthuis daar over zoveel gronden beschikte. Andere mecenasen stichtten in de dertiende eeuw één of meer bedden. Zo beschikte het gasthuis rond 1530 over 36 bedden. Gezien het de gewoonte was om twee zieken van hetzelfde geslacht samen in hetzelfde bed onder te brengen, kon men toen dus ongeveer 60 à 70 zieken verzorgen, een capaciteit die behouden bleef tot aan de Franse Revolutie. Deze zieken werden vanaf de zestiende eeuw verzorgd door negenentwintig zusters, bijgestaan door een aantal dokters en chirurgijnen. Aanvankelijk werd het beheer van het gasthuis toevertrouwd aan zusters, die tijdens de eerste decennia

voor het zwaardere werk door broeders werden bijgestaan. Vanaf de tweede helft van de dertiende eeuw verdwenen de broeders echter uit het gasthuis en werd dienstpersoneel aangeworven om in te staan voor het dagelijks functioneren van het gasthuis. De inrichting was immers uitgebouwd als een gesloten economisch systeem dat in zijn eigen levensonderhoud voorzag: het gasthuis had een eigen hoeve, een brouwerij, een bakkerij, een kaasmakerij, een wasserij, enz.

Het bestuur van de instelling was in handen van verschillende personen. De Moeder was niet alleen een overste voor de zusters, maar speelde ook een eerste-rangsrol in de administratie. Een pastoor of directeur stond haar bij en vervulde vooral een geestelijke taak. Twee procurators, geestelijken of leken, hadden een zuiver administratieve functie. Vanaf 1306 werden hierbij nog *mamboers* (voogden) door de stedelijke overheid aangesteld. Na een ernstige crisisperiode in de loop van de vijftiende eeuw, aanvaardden de zusters de regel van de Heilige-Augustinus, vandaar de naam zusters Augustinessen.

De Franse periode zorgde voor een algehele reorganisatie van de liefdadigheid en het beheer van het gasthuis ging over op de *Commission des hospices civils*. De zusters bleven echter nagenoeg al die tijd hun functie uitoefenen, weliswaar onder gewijzigde omstandigheden en in een meer ondergeschikte rol. In 1810 erkende Napoleon het gasthuis als instelling van openbaar nut en mochten de zusters opnieuw het habijt dragen. In 1817 kwam het gasthuis onder het medisch toezicht van

de faculteit geneeskunde van de toenmalige rijksuniversiteit, opgericht door koning Willem I. In 1838 werd beslist om een nieuw ziekenhuis te bouwen dat het toenmalige middeleeuwse gasthuis moest vervangen. Het grootste gedeelte van het oude gasthuis werd dan ook afgebroken. In 1849 betrokken de eerste zieken het nieuwe ziekenhuis, een ontwerp van de Leuvense architect Alexandre Van Arenbergh. Van het oorspronkelijke klooster bleven enkel nog de oostelijke kloostervleugel, de kapel en de kloosterhoeve over. De zusters zouden nog tot 1971 dit overgebleven gedeelte bewonen. In 1973 verkocht het OCMW – de opvolger van de *Commission des hospices civils* – het complex aan de stad, die het liet restaureren en het inrichtte als cultuurcentrum.

De talrijke documenten die ontstonden in de administratie van het gasthuis vormen nog altijd een omvangrijk archief. Een aantal stukken voor de periode 1275 tot 1798 worden in het Algemeen Rijksarchief bewaard en werden in 1933 geïnventariseerd door Marcel Bourguignon. Het zijn deze archiefstukken die samen met de goederen van het gasthuis overgedragen werden aan de *Commission des hospices civils*. Ze werden tot dan bewaard door de kloosteroversten, die ze in de loop van de zeventiende eeuw inventariseerden en er een zekere ordening in brachten. De eigendomstitels werden gegroepeerd per reeks. Deze manier van inventariseren toont wel aan dat er in de loop van de tijd heel wat documenten verdwenen zijn. Een aantal archiefstukken zijn bovendien nooit overgedragen aan de *Commission des Hospices civiles*. Zij worden momenteel bewaard bij de kerkelijke archieven van Brabant in het Rijksarchief van Leuven. Hiertussen bevinden zich de rekeningen van de jaren 1572–1576, 1642–1657, 1713–1736, verschillende staten van goed en een aantal eigendomstitels.

Ook in het Stadsarchief van Leuven worden enkele archiefstukken bewaard van en over het gasthuis. Het betreft een paar geïsoleerde akten en de overlijdensregisters voor de periode 1638–1796. Dit archief werd in de jaren negentig aangevuld met heel wat materiaal dat zich tot dan toe in het Stedelijk Museum van Leuven bevond. Het werd geïnventariseerd door Maurits Smeyers, die in zijn inleiding ook kort de bewaaromstandigheden voor de inventarisatie beschreef. De documenten werden ongeordend in een houten koffer bewaard. Een aantal archiefstukken waren in pakken gebonden, zonder echter enig

logisch verband tussen de verschillende stukken. Dit ongeordend archiefbestand inventariseren was dus niet eenvoudig, vooral omdat het een onvolledig archief betreft. Toch heeft Smeyers enige orde en samenhang kunnen vinden in de 501 verschillende archiefstukken en wel door zijn inventaris op te delen in vijf onderdelen: documenten van algemene aard, documenten over het beheer van de goederen, documenten met betrekking tot fundaties, archiefstukken over de pastorale werking, archiefstukken over de periode na 1795 en tenslotte een deel met “documenten zonder logisch verband met het fonds”.

Bij wijze van voorbeeld brengen we graag één overlijdensregister even onder de aandacht. Het gaat om het *Notitie Boeck van Persoonen de welcke gestorven zijn int Groot Gasthuys van Loven, beginnende den eersten Januari 1695 en eyndigende*

de keel. Soms krijgen we ook informatie over de gemoedstoestand van de patiënten. Anna Le Bruyn, een weduwe van 98 jaar, heeft 8 tot 10 maanden in het ziekenhuis verbleven, maar was “*seer miserabel, wijnigh verduldigh, soo dat sij haer selven ende die haer diende de patiëntie heeft kunnen leeren ooffenen*”. Anna stierf uiteindelijk op 19 oktober 1699.

De zusters Augustinessen verzorgden uiteraard ook gewonde of zieke militairen, maar wel op kosten van de eenheid waartoe ze behoorden en niet op kosten van het hospitaal.

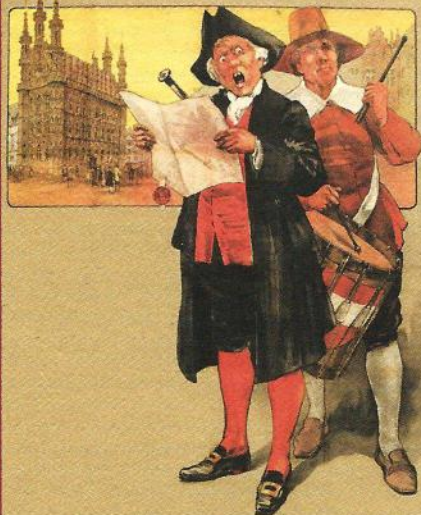
De periode van dit overlijdensregister is ook een zeer woelige oorlogsperiode. Heel wat van de geregistreerde sterfgevallen betreffen dan ook soldaten. Zo vinden we tussen 1695 en 1698 folio na folio de namen van vreemde soldaten die hier in de streek van Leuven een ellendige soldaten-

den 20 Junii 1705. De toenmalige pastoor van het gasthuis registreerde niet enkel het overlijden, maar vermeldde ook telkens de doodsoorzaken van de gasten. Zo weten we dat op 15 juni 1699 de achten-dertigjarige Gabriel Tili gestorven is ten gevolge van een val van een *hoogghuys op den merct, sijn een been op drij plaetsen derelijck ontstucken sijnde*. En dat Margariet L'assard op 10 februari 1701 op veertigjarige leeftijd is gestorven van *cancker* in

dood vonden: “1699 23 Mey is gestorven German Coulimont gebooren van Scerten-bosen boven Parijs denw. 11 swaerd wonden ontvangen hebbende is int Gasthuys den 147 dagh naer sijn quetsueren gestorven”.

MARIKA CEUNEN

praktische informatie

Salsa! vzw
Samen Actief voor het
Leuvens StadsArchief!

Maatschappelijke zetel
Stadsarchief Leuven,
Rijschoolstraat 4/001
3000 Leuven

www.leuven.be/salsa
salsa@leuven.be

Bestuursleden

Gustaaf Janssens (voorzitter),
Karel Carmeliet,
Marc Carnier (penningmeester),
Luc Grégoire,
Hendrik Ollivier (secretaris)

U kan lid worden van Salsa! vzw

door overschrijving van
€ 15 (voor gewone leden) of
€ 30 (voor steunende leden)
op volgend rekeningnummer:
IBAN BE93 068-2420772-67
Dit lidgeld omvat de driemaandelijke
nieuwsbrief, mogelijkheid tot aankopen
van de eigen publicaties en gratis
toegang tot de activiteiten van de
vriendenkring.

Stadsarchief Leuven

Rijschoolstraat 4/001
3000 Leuven
T 016 30 08 69
F 016 23 40 06
E archief@leuven.be

Openingsuren leeszaal

Dinsdag, woensdag: 9.00 tot 13.00 u
Donderdag: 9.00 tot 19.00 u
Vrijdag: 9.00 tot 13.00 u

Salsa!.doc

C O L O F O N

is een driemaandelijke nieuwsbrief,
uitgegeven door Salsa! vzw,
de Vriendenkring van
het Leuvens Stadsarchief.

Het abonnement is inbegrepen
in de lidmaatschapsbijdrage voor de vzw.

Redactie
Marc Carnier
Marika Ceunen
Gustaaf Janssens

Redactieadres
Stadsarchief Leuven

Verantwoordelijke uitgever
Gustaaf Janssens
Maria-Theresiastraat 87
3000 Leuven

Foto's
Marika Ceunen,
Eric Dewaersegger,
Stadsarchief Leuven

Druk en vormgeving
Drukkerij Leën | Hasselt

Activiteiten van Salsa! vzw

Vrijwilligers gezocht

Verschillende SALSA-leden toonden in het verleden heel wat interesse om mee te werken aan het Itinera Nova project. Daarom organiseert het Stadsarchief op zaterdag 4 december 2010 een infosessie voor alle geïnteresseerden die eventueel als vrijwilliger een bijdrage willen leveren. Tijdens deze infovergadering zullen het project en de vrijwilligerswerking uitgebreid toegelicht worden en kan u zich inschrijven voor een cursus Oud Schrift. Inschrijven kan via e-mail (archief@leuven.be) of telefonisch op het nummer 016 30 08 69.

Feest in het Stadsarchief

Tien jaar geleden verhuisde het Leuvens Stadsarchief van het historische stadshuis naar het complex Tweebronnen. Hoog tijd dus om feest te vieren, maar ook om tien jaar archiefwerking aan het grote publiek voor te stellen. Centraal in het feestprogramma staat onze vrijwilligerswerking, die sinds enkele jaren op volle toeren draait. Op 18 december 2010 nodigen wij u dan ook graag uit voor onze lezingenreeks en opendeurdag. Het volledige programma van deze opendeurdag vindt u binnenkort op de website van het Stadsarchief.